

**Ανακοίνωση της Ελληνικής Οικολογικής Εταιρείας
για την αποκατάσταση της φυσικής βλάστησης στις καμένες περιοχές, τις βαθύτερες
αιτίες του προβλήματος και το μετριασμό τους**

Οι δασικές πυρκαγιές αποτελούν ένα σύνθετο φυσικό και κοινωνικό φαινόμενο και το γνωστό πλέον σε όλους τρίπτυχο πρόληψη-καταστολή-αποκατάσταση είναι δύσκολο να αναλυθεί επιστημονικά μέσα από σύντομα κείμενα.

Η Ελληνική Οικολογική Εταιρεία θεωρεί ωστόσο απαραίτητο και επείγον να τοποθετηθεί επιγραμματικά για το ζήτημα της αποκατάστασης της φυσικής βλάστησης στις καμένες περιοχές και τις βαθύτερες αιτίες του προβλήματος και το μετριασμό τους, που αποτελούν αντικείμενο δημόσιων συζητήσεων μετά τις τελευταίες πυρκαγιές. Αν και οι φωτιές του 2021 βρήκαν ένα απροετοίμαστο σύστημα από επιχειρησιακή άποψη σχετικά με την πυρόσβεση, οι παρακάτω τοποθετήσεις δεν αναφέρονται ειδικά στις πυρκαγιές του φετινού καλοκαιριού και πολύ περισσότερο δεν υποκαθιστούν την απαραίτητη συζήτηση για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Α. Όσον αφορά την αποκατάσταση της φυσικής βλάστησης στις καμένες περιοχές

1. Είναι απολύτως επείγον να εγκαθίσταται μετά από μία μεγάλη πυρκαγιά ένα αποτελεσματικό και εκτεταμένο σύστημα παρακολούθησης της δυναμικής της βλάστησης. Οι όποιες αποφάσεις για παρέμβαση μέσω εργασιών αναδάσωσης θα πρέπει να λαμβάνονται μετά από 1-2 χρόνια και αφού υπάρχει σαφής εικόνα της δυναμικής της φυσικής αναγέννησης. Οι άμεσοι χειρισμοί πρέπει να περιορίζονται σε μέτρα προστασίας από τη διάβρωση του εδάφους ή πλημμυρικά φαινόμενα όπου η κλίση του εδάφους ή άλλες ειδικές συνθήκες το επιβάλλουν.

2. Θα πρέπει να εγκαταλειφθεί κάθε σκέψη για μεγάλης κλίμακας αλλαγές της φυσιογνωμίας της βλάστησης και εισαγωγής ειδών που δεν αυτοφύονται στις καμένες περιοχές. Θα μπορούσαν να επιχειρηθούν εντοπισμένες παρεμβάσεις πειραματικής μορφής για την αύξηση της παρουσίας επιλεγμένων ειδών σε ευαίσθητες ζώνες υπό την αυστηρή προϋπόθεση ότι αυτά θα είναι αυτοφυή της περιοχής.

3. Είτε στην περίπτωση που η παρακολούθηση της δυναμικής της βλάστησης δείξει ότι χρειάζονται αναδασωτικές παρεμβάσεις είτε στην περίπτωση που κριθεί επιθυμητός ο περιορισμένος πειραματισμός για την αλλαγή της σύνθεσης των ειδών, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί πολλαπλασιαστικό υλικό που προέρχεται από ντόπιους πληθυσμούς. Η συλλογή υλικού και η οργάνωση των σχετικών φυτωρίων επί τόπου και με χρήση αυτόχθονου πολλαπλασιαστικού υλικού είναι μία χρήσιμη επένδυση για τα επόμενα χρόνια. Στη φάση που βρισκόμαστε σήμερα, χωρίς τέτοιες υποδομές, είναι προτιμότερο να καθυστερήσει για κάποιο διάστημα η αναδάσωση, εφόσον τελικά κριθεί ότι απαιτείται, μέχρις ότου καταστεί διαθέσιμο ντόπιο πολλαπλασιαστικό υλικό παρά να εισαχθούν ξένοι προς την περιοχή γενετικοί χαρακτήρες (ή ακόμα χειρότερα ξένα προς την περιοχή είδη).

4. Επιπλέον, είναι εξαιρετικά σημαντικό να ξεκινήσουν άμεσα προγράμματα παρακολούθησης της επανάκαμψης της βιοποικιλότητας, τα οποία θα προσφέρουν σημαντικά εργαλεία για τη μελλοντική εκτίμηση των μεσο-μακροπρόθεσμων συνεπειών των πυρκαγιών αλλά και για την αποτελεσματική διαχείριση της βιοποικιλότητας εν γένει. Να σημειωθεί ότι η αποκατάσταση της πρότερης βλάστησης δεν σημαίνει απαραίτητα και επαναφορά στην πρότερη κατάσταση όσον αφορά τη βιοποικιλότητα συνολικά. Αυτή εξαρτάται από πολλές άλλες συνθήκες (π.χ., εγγύτητα μη καμένων παρόμοιων οικοσυστημάτων, επίπεδα πληθυσμών διάφορων ειδών ζώων και φυτών, δυνατότητες εποίκισμου λόγω τοπογραφικών και άλλων παραγόντων).

5. Είναι σαφές ότι τα πρώτα μεταπυρικά χρόνια, ή και δεκαετίες, τα καμένα συστήματα θα περάσουν από διαφορετικές φάσεις αναγέννησης. Σε πολλές περιοχές για κάποιο διάστημα θα κυριαρχούν φρυγανικά είδη. Τα τελευταία θα αποτελούν ένα σημαντικό μελισσοκομικό πόρο για το πλήθος των ανθοφόρων φυτών που θα φέρουν, με την προϋπόθεση ότι η βόσκηση θα

είναι ελεγχόμενη. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν, πάντως, ότι ο πόρος αυτός δεν είναι δυνατόν να αντικαταστήσει τον τεράστιο μελισσοκομικό πόρο των καμένων δασών χαλεπίου πεύκης (μελιττώματα εντόμων) και η εκμετάλλευσή του οφείλει να γίνει με γνώση του υπάρχοντος μελισσοκομικού δυναμικού της κάθε περιοχής.

Όσον αφορά τις βαθύτερες αιτίες του προβλήματος και το μετριασμό τους

1. Όπως όλα τα πολύπλοκα φαινόμενα, οι μεγα-πυρκαγιές είναι αποτέλεσμα ενός συνδυασμού πολλών παραγόντων. Η κλιματική αλλαγή είναι μεν σημαντική αλλά είναι μόνο ένας από τους πολλούς. Άλλος σημαντικός παράγοντας που δημιουργεί το απαραίτητο για τις μεγάλες πυρκαγιές υπόβαθρο είναι η διαμόρφωση του τοπίου κατά τις τελευταίες δεκαετίες ως αποτέλεσμα των συνεχιζόμενων κοινωνικών μεταβολών που αντικατοπτρίζονται στη χρήση και την κάλυψη της γης. Η εγκατάλειψη τόσο της πολυλειτουργικής φυσιολογίας του δάσους, όσο και των γενικότερων δασοκομικών, γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων, δημιούργησαν τοπία πολύ εύφλεκτα και χωρίς ασυνέχειες, όσον αφορά τη δυνατότητα εξάπλωση της φωτιάς.

2. Τα απαιτούμενα τοπικά αντιπυρικά σχέδια θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους το παραπάνω και να αντιμετωπίζουν το τοπίο συνολικά, και να μην περιορίζονται σε σχεδιασμό που αφορά μόνο τη δασική βλάστηση. Είναι χρήσιμο να σχεδιαστούν ζώνες ικανές να μειώσουν την μεταδοτικότητα της φωτιάς και να διευκολύνουν τις επιχειρήσεις πυρόσβεσης αλλά δεν φτάνουν αν περιοριστούμε σε αυτό. Η διαχείριση της δασικής βλάστησης με τη διατήρηση υπαρχόντων ή την επανεισαγωγή χρήσεων που έχουν παύσει είναι απαραίτητη, αλλά θα πρέπει σε μεγάλη κλίμακα να προβλέπονται ζώνες διατήρησης ή επανεισαγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων, οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για να δημιουργήσουν θέσεις ανάσχεσης μελλοντικής πυρκαγιάς. Μια τέτοιου είδους πολυλειτουργική προσέγγιση θα εξυπηρετήσει και τη διατήρηση ειδών που απειλούνται από την εγκατάλειψη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, με τις οποίες συνδέονται, αλλά και των χαρακτηριστικών μωσαϊκών των πολιτισμικών τοπίων. Ο χωρικός σχεδιασμός των ζωνών αυτών θα πρέπει να αντανακλάται στην αγροτική πολιτική προκειμένου να κινητοποιηθούν τα απαραίτητα εργαλεία για τον σκοπό αυτό.

3. Για να συμβούν τα παραπάνω θα πρέπει στις ήδη καμένες περιοχές, αλλά και στις υπόλοιπες, να δοθούν κίνητρα για να μπορεί να διαβιεί με αξιοπρέπεια ενεργός πληθυσμός που δραστηριοποιείται στον πρωτογενή τομέα. Διαφορετικά, διαχείριση ολόκληρων τοπίων μόνο μέσα από εργολαβίες θα είναι αμφίβολης αποτελεσματικότητας και εξαιρετικά ακριβή.

4. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να γίνει σωστός σχεδιασμός προτεραιοτήτων κατά περίπτωση και περιοχή, ανάλογα και με τις τοπικές συνθήκες (π.χ., παρουσία παραδοσιακών δραστηριοτήτων, πυκνότητα οικισμών κ.ά.), καθώς δεν μπορεί πάντοτε να είναι μοναδικός στόχος αυτή καθαυτή η πρόληψη μελλοντικών πυρκαγιών. Η επανάκαμψη πλούσιων σε βιοποικιλότητα δασικών οικοσυστημάτων μπορεί να απαιτεί περιορισμένη ανθρώπινη παρουσία και παρέμβαση. Η οριστική θέσπιση και η αυστηρή τήρηση σχετικών μέτρων και ο σαφής καθορισμός των επιτρεπόμενων χρήσεων γης μπορεί μεσοπρόθεσμα να προστατεύσει από κακόβουλες ενέργειες αφού θα στερήσει τα όποια σχετικά συμφέροντα. Κάτι τέτοιο θα απαιτήσει σοβαρή πολιτική βούληση και αυστηρό σύστημα ελέγχου.